

Kunnskapsdepartementet
Forskningsavdelingen
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 30. oktober 2015
Deres ref.: 15/2545
Vår ref.: 2015/5471 AF/Einar Noreik

Høringsuttalelse – revisjon av forskningsetikkloven

Det vises til Kunnskapsdepartementets høringsbrev m/vedlegg av 9.7.2015.

1. Endring av fokus

Innledningsvis vil vi bemerke at det mest sentrale ved lovforslaget er at det vil bidra til et tydeligere skille i forskningsetikkloven mellom rutiner for behandling av mulige brudd på forskningsetiske normer på den ene side og institusjonenes ansvar for forebygging i form av utvikling av og opplæring i god forskningsetikk på den andre side. Vi støtter denne endringen.

2. Situasjoner hvor flere forskningsfelt møtes

Forskningsetiske utfordringer og problemer kan oppstå ved alle typer forskning, men særlige problemer kan oppstå i situasjoner hvor flere forskningsfelt møtes, såkalt tverrfaglig forskning der forskjellige forskningskulturer og tradisjoner møtes og der de etablerte faggrensene overskrides. En bør derfor utvise særlig forskningsetisk aktsomhet allerede ved utvikling og oppstart av slike prosjekter.

3. Innskjerping av institusjonenes eget ansvar

Vi oppfatter departementets notat og lovforslaget som uttrykk for et ønske om å innskjerpe forskningsinstitusjonenes ansvar for den etiske standarden i den forskningen som foregår ved egen institusjon og institusjonenes plikt til å ha gode rutiner for behandling av mulig brudd på god forskningsetikk. Vi støtter denne innskjerpingen av institusjonenes eget ansvar og leser høringsnotatet og lovforslaget under denne synsvinkelen.

Vi støtter også forslaget om å lovfeste den enkelte forskers ansvar.

4. Granskingsutvalgets rolle

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt det nasjonale Granskingsutvalget skal være et klageorgan for de institusjonelle utvalgene, går Universitetet i Oslo inn for å beholde den nåværende

Rektor
Postadr.: Postboks 1072 Blindern, 0316 Oslo
Kontoradr.: Lucy Smiths hus,
Problemveien 7, 9. et., 0313 Oslo

Telefon: 22 85 63 03
Telefaks: 22 85 44 42
postmottak@admin.uio.no
www.uio.no
Org.nr.: 971 035 854

ordningen, dvs. at Granskingsutvalget ikke blir gjort til et lovfestet klageorgan. Det er både prinsipielle og praktiske grunner til dette.

Etter Universitetet i Oslos mening korresponderer forslaget om å gjøre Granskingsutvalget til et klageorgan dårlig med intensjonene i høringsnotatet/lovforslaget, som er å innskjerpe institusjonenes eget ansvar. Dersom Granskingsutvalget blir gjort til et klageorgan, vil antageligvis de fleste saker bli klaget inn til Granskingsutvalget, som dermed vil få en svært omfattende og heterogen saksmengde å hankses med, samtidig som den forskningsetiske avgjørelsen i siste instans blir spilt ut av institusjonene. Dessuten vil en slik etablering av Granskingsutvalget som en slags etisk «Høyesterett» lett kunne utviske etikkens egenart og skape en problematisk avstand mellom den forskningspraksis der forskningsetikken utvikles og den instans som skal avgjøre hva som er god forskningsetikk.

En ser selvfølgelig behovet for å sikre at personer som blir anklaget for vitenskapelig uredelighet får anledning til å få sin sak prøvd av to forskjellige instanser, men mener at det må være fullt mulig å gi klagerett innenfor institusjonens egen saksbehandling, slik tilfellet er ved Universitetet i Oslo. Her skal en sak først håndteres på grunnivået av enhetsleder samt to erfarne forskere, før den så, hvis partene ikke blir enige eller saken finner sin løsning, går videre til ny behandling i Forskningsetisk utvalg ved UiO. Dessuten vil Forskningsetisk utvalgs konklusjon gå videre til universitetets ledelse som vil kunne vurdere om saken er behandlet og belyst på en måte som gir et forsvarlig grunnlag for en eventuell behandling av sakens personmessige sider. Hele denne prosedyren forutsetter at behandlingen av forskningsetiske saker ikke bare dreier seg om å bringe på det rene sakens fakta i henhold til et etablert regelsett, men også og noen gang først og fremst om å tenke igjennom og tydeliggjøre de etiske vurderingene som kan gjøres gjeldende i en gitt sak eller konflikt.

I tillegg til disse overveielsene vil Universitetet i Oslo også peke på at situasjonen i dag er den at selv om Granskingsutvalget ikke er et formelt klageorgan, kan en person som ikke er tilfreds med behandlingen av sin sak på institusjonsnivå gå videre med saken til Granskingsutvalget, som har anledning til å gå inn i saken på nytt, hvis den finner grunn til det. Muligheten for å få en «second opinion» eller endog «third opinion» er altså godt ivaretatt i systemet slik det er i dag.

Universitetet i Oslo mener på denne bakgrunn at rettssikkerheten vil kunne ivaretas på en god måte, uten at Granskingsutvalget gjøres til et formelt klageorgan.

5. Forslaget om at institusjonen skal kunne tilbakeholde en melderers identitet overfor den som beskyldningen er rettet mot

Vi ser ikke grunn til å lovfeste at en melder skal kunne være anonym, forslaget § 7 annet ledd, første setning. Fra tid til annen mottar institusjonen slike meldinger fra personer hvis identitet

institusjonen ikke kjenner. Basert på innholdet i meldingen blir det gjort en konkret vurdering av om nærmere undersøkelser skal iverksettes eller ikke. Selv om en ikke vedtar § 7 annet ledd, første setning, vil det derfor ikke være noe til hinder for at den enhetsleder som får tips som gir skjellig grunn til mistanke om mangelfull forskningsetisk godkjenning eller vitenskapelig uredelighet, følger opp dette.

Når det gjelder forslaget § 7 annet ledd, som gir institusjonen mulighet til å kunne tilbakeholde en melder's identitet overfor den som beskyldningen er rettet mot, støtter Universitetet i Oslo ikke dette. Åpenhet er et grunnleggende aspekt ved forskningens egenart og krever at argumenter for og imot en vitenskapelig vurdering kan legges fram og drøftes i et åpent forum. Derfor må det også være slik at den som mener at det har funnet sted brudd på anerkjente vitenskapelig normer, kan legge fram argumenter som underbygger at så er tilfelle, og svare for disse argumentene, og dette kan vanskelig gjøres anonymt. Den foreslåtte § 8 om utsatt offentlighet vil etter vår mening være tilstrekkelig for å beskytte de partene som er involvert i en forskningsetisk sak.

Vi mener derfor at § 7 annet ledd bør utgå av forslaget.

6. Lovtekniske kommentarer til lovtteksten

Vi foreslår at forskningsetikkloven § 3 deles i to, slik at punktene a-b og c-d-e legges til hver sin paragraf. Dermed blir det et tydeligere skille mellom institusjonenes ansvar for utvikling av og opplæring i god forskningsetikk på den ene siden og rutiner for behandling av mulige brudd på forskningsetiske normer på den andre siden. Dette er to forskjellige forhold, og en deling av paragrafen vil innebære både at opplæringsansvaret bli fremhevet som det overordnede ansvaret, og tydeliggjøre at rutiner for å behandle forskningsetiske saker ikke er tilstrekkelig for å ivareta institusjonens forskningsetiske ansvar.

Videre forslår vi at forskningsetikkloven § 6 deles i to, slik at opprettelsen av forskningsetiske utvalg ved en institusjon og opprettelsen av et Nasjonalt utvalg for gransking av redelighet i forskning, fordeles på hver sin paragraf. Dette vil igjen fremheve institusjonenes eget ansvar og tydeliggjøre at opprettelsen av et nasjonalt utvalg ikke gjør kravet om institusjonelle utvalg som kan behandle slike saker mindre viktig.

Med hilsen

for Ole Petter Ottersen
rektor

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
universitetsdirektør